

Alternativní a augmentativní komunikace jako možná bariéra mezi světy

Metody alternativní a augmentativní komunikace (dále jen „AAK“) s osobami s jakýmkoliv typem, byť jen drobného znevýhodnění, v našem případě primárně u osob s demencí a osob s poruchou autistického spektra (dále jen „PAS“), jsou do určité míry známé pravděpodobně všem sociálním pracovníkům, jak jsme již uvedli v předchozích článcích, které k této problematice vyšly. I zde se samozřejmě najdou rozdíly, ale obecný základ této problematiky je vyučován snad na všech veřejných či soukromých vysokých školách v České republice, které se zabývají v rámci svých oborů sociální oblastí (sociální práce, sociologie, speciální pedagogika atd.). Přesto by však bylo vhodné zařadit do vzdělávacích plánů jednotlivých škol vícero prostoru pro oblast AAK a poskytnout tak tomuto zajímavému a důležitému odvětví větší časový prostor. Díky němu by následně mohlo a mělo dojít k prohloubení znalostí studentů a později jednotlivých pracovníků v této oblasti. Čemu je však věnována pozornost trochu méně, jsou pracovníci státní správy a samosprávy a jejich schopnost aplikovat metody AAK v praxi. Tito pracovníci jsou často těmi, kteří se s osobami s demencí či s PAS, ať už přímo, či společně s jejich opatrovníky, setkávají poměrně často a jejich neznalost metod AAK tak může v některých případech vést k nemalým problémům.

V následujících řádcích vám představíme výsledky kvalitativního výzkumu, který byl vytvořen v rámci systémového projektu MPSV **Rozvoj systému sociálních služeb**¹ a byl realizován formou expertních rozhovorů ve spolupráci s vybranými krajskými úřady, obcemi, Úřadem práce ČR a dalšími institucemi.

OBCE

V rámci výzkumu byly zjištěny velké rozdíly ve využívání metod AAK v jednotlivých typech obcí. V obcích prvního stupně se metody AAK prakticky nevyužívají. Dle výzkumu tyto metody používá pouhá 3% oslovených obcí. V obcích druhého a třetího stupně je situace o něco lepší. Zde využívá metody AAK 14% oslovených obcí (obce II. typu) a v případě obcí třetího typu jde dokonce o 45% všech dotázaných obcí. Ruku v ruce s těmi výsledky jde i fakt, že spolu se zvětšujícím se územím obce roste i rozsah využití jednotlivých metod AAK.

Dotázaní respondenti z jednotlivých obcí se shodují v tom, že systémové vzdělávání v oblasti AAK prakticky neexistuje. Re-

spondenti se shodli i na tom, že své znalosti o této problematice získali buď v průběhu studia, či si je museli doplnit sami v rámci samostudia. Jedinou možností, jak si mohou pracovníci na obcích doplnit znalosti v tomto oboru, jsou akreditované vzdělávací kurzy MPSV, se kterými mají dotázaní dobré zkušenosti.

KRAJSKÉ ÚŘADY

Krajské úřady se k problematice komunikace s osobami s PAS či s demencí staví svým vlastním způsobem. Na úvod je dobré si říct, že na rozdíl od pracovníků na obcích či na úřadech práce, se pracovníci krajských úřadů povětšinou do přímého kontaktu s osobami se specifickými komunikačními potřebami nedostávají. Z toho plyne i fakt, že pracovníci krajských úřadů nepocítují potřebu se v oblasti AAK dále vzdělávat či rozvíjet své již nabyté znalosti.

Krajské úřady se tak více nežli na rozvíjení schopnosti aplikování metod AAK formou vzdělávání u svých zaměstnanců zaměřují na koordinační roli v této oblasti ve vztahu jak k obcím, tak k poskytovatelům sociálních služeb. Krajské úřady jsou zodpovědné například za dostupnost jednotlivých pomůcek a tuto dostupnost hodnotí oslovení respondenti jako dobrou. Stejně tak zástupci krajských úřadů shodně uvádějí, že v rámci krajů jde o poměrně širokou podporu metod AAK, a to v různých formách (nejčastěji jde o finanční podporu, dále pak o projektové aktivity, jako jsou pracovní skupiny pro osoby s PAS či s demencí a podobně).

ÚŘAD PRÁCE ČR

Úřady práce jsou specifickými útvary, pro něž bohužel, dle získaných dat, neexistují interní standardy či předpisy pro komunikaci s osobami se zdravotním postižením obecně, jak nám bylo několikrát v rámci našeho výzkumu potvrzeno. Úřady práce při

své činnosti vychází především z etického kodexu či dokumentu s názvem Specifika zaměstnávání osob s PAS. Přesto všechno však zaměstnanci úřadů práce vykazují pozitivní zkušenosti související s využíváním metod AAK. Ať už jde o možnost absolvovat vzdělávací kurzy týkající se problematiky nejen komunikace s osobami s PAS či s demencí, nebo komunikací se samotnými zdravotně znevýhodněnými. Dotázaní respondenti se shodují, že pokud člověk přijde na úřad práce bez doprovodu, který by celou komunikací usnadnil či zastal v plném rozsahu, jsou schopni pomocí jednoduchých metod AAK se s daným klientem domluvit a jeho požadavky vyřešit. Bohužel i zde jsou však nástroje a metody AAK využívány omezeně a poměrně ojediněle, jelikož za tyto osoby převážně komunikují jejich opatrovníci či asistenti.

ZÁVĚR

Přestože je v České republice nejen pro pracovníky státní správy a samosprávy, ale i laickou či odbornou veřejnost dostupných hned několik dokumentů usnadňujících komunikaci s osobami s PAS či demencí, například metodika **Easy to read**² či **Komunikační soubor**³, což je dokument, prostřednictvím něhož si kdokoli a kdykoliv může osvojit zásady komunikace s osobami s PAS (tentýž dokument dokonce deklaruje zařazení tohoto tématu do celoživotního vzdělávání pracovníků státní správy a samosprávy), při pohledu na výsledky výše zmiňovaného výzkumu je jasné, že informovanost a především schopnost a možnost aplikace metod AAK v praxi u pracovníků státní správy a samosprávy je napříč institucemi poměrně malá. Na nápravě by se tak mělo pracovat, a to například prostřednictvím akreditovaných vzdělávacích kurzů, které nabízí MPSV k této problematice či v rámci vysokoškolského vzdělávání, kde by bylo vhodné této problematice věnovat více času.

¹ ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z. ú. **SOUHRN NÁSTROJŮ AAK PRO OSOBY S DEMENCÍ A PRO OSOBY S PAS V ČESKÉ REPUBLICE** [online]. 2020. Dostupné z: <http://rsss.mpsv.cz/projekt/vystupy-a-dokumenty/>

² **Easy to read: metodika** [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzop/dokumenty/metodika-easy-to-read-174932/>

³ **Komunikační soubor** [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/komunikace-s-lidmi-s-poruchou-autistickeho-spektra-komunikačni-soubor-139070/>

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

